

JE IMPACT ALS
LEERKRACHT VERGROTEN

Leesvoorbeeld

© 2020, Annick Jehaes, Liesbet Moortgat en Pelckmans uitgevers nv
pelckmansuitgevers.be
Brasschaatsteenweg 308, 2920 Kalmthout, België

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, op welke wijze ook, zonder de uitdrukkelijke voorafgaande en schriftelijke toestemming van de uitgever, behalve in geval van wettelijke uitzondering. Informatie over kopieerrechten en de wetgeving met betrekking tot de reproductie vindt u op www.reprobel.be.

All rights reserved. No part of this book may be reproduced, stored or made public by any means whatsoever, whether electronic or mechanical, without prior permission in writing from the publisher.

Omslagontwerp: Crius Group
Vormgeving: Crius Group
Foto auteurs: Lotte Moortgat

D/2020/13955/33
ISBN 978 94 6337 225 1
NUR 847

pelckmansuitgevers.be

[pelckmansuitgevers.be](https://www.facebook.com/pelckmansuitgevers.be)

[PelckmansUitg](https://twitter.com/PelckmansUitg)

[pelckmansuitgevers](https://www.instagram.com/pelckmansuitgevers)

JE **IMPACT** ALS LEERKRACHT VERGROTEN

HOE JE IN ONDERWIJS AUTHENTIEK HET VERSCHIL MAAKT

Annick Jehaes & Liesbet Moortgat

INHOUD

Algemene inleiding – Goesting	7
Deel 1 Echt zijn	13
Inleiding deel 1 – Echt zijn	14
1.1. Reflecteren	15
1.2. Ontwikkelen	30
1.3. Leven	44
Deel 2 Samen werken	49
Inleiding deel 2 – Samen werken	50
2.1. Ontmoeten	51
2.2. Mogen	64
2.3. Willen	76
Deel 3 Mee doen	89
Inleiding deel 3 – Mee doen	90
3.1. Verbinden	91
3.2. Verruimen	100
3.3. Versterken	114
Pauzemomenten	126
Pauze 1 Wanneer koos je voor het onderwijs?	127
Pauze 2 Geef kleur aan je school	128
Pauze 3 Positieve schoolroddel	130
Pauze 4 Schoolgerei	131
Pauze 5 Helden met lef	133
Pauze 6 Mijn (gewenste) levensritme	135
Pauze 7 Ieder zijn plek	136
Pauze 8 Jouw leervragen	137
Pauze 9 Mijn cirkel van invloed	138
Pauze 10 Neem je functioneren in de hand	139
Pauze 11 Even bijtanken	140
Tot slot	143
Dankjewel	145
Literatuur	147
Over de auteurs	151

ALGEMENE INLEIDING – GOESTING

Kiezen voor het onderwijs

‘Wat wil jij later worden?’ Was jouw antwoord als kind al ‘juf’ of ‘meester’? Het is opmerkelijk hoeveel leerkrachten in gesprekken en vormingen benoemen dat ze altijd voor de klas hebben willen staan. Anekdoten over bijvoorbeeld het oefenen van bordschrift, het lesgeven aan knuffeldieren en buurmeisjes, het uitkijken naar spreekoefeningen voor de klas en het op weg helpen van klasgenoten, zijn divers en werken aanstekelijk. Misschien hoorde jij aan tafel of tijdens familiefeestjes je ouders praten over onderwijs- of schoolveranderingen en de impact ervan op ‘hun’ lessen, ‘hun klassen’, hun ‘goesting’. Heb jij – vanuit deze bezieling – ook gekozen voor deze specifieke, maar heel vertrouwde werkcontext? Misschien kreeg je de passie voor onderwijs wel mee met de paplepel en was een loopbaan in het onderwijs een voor de hand liggende optie.

Misschien was onderwijs niet jouw eerste keuze. Je vulde een professionele of academische studie in bijvoorbeeld talen, wetenschap, zorg of economie aan met een lerarenopleiding. Mogelijk kwam je als ‘zijinstromer’ pas in actie op school nadat je in een bedrijf, de dienstverlening of een andere werkcontext meegedraaid had. De beweegredenen voor deze overstap zijn vaak bijzonder.

“ *Ronny: ‘Toen mijn oudste zoon op twaalf jaar een schoolkeuze maakte, vroeg ik me opeens hardop af waarom ik geen stappen zette in het onderwijs na het behalen van mijn diploma als leerkracht wiskunde. Door andere zeer mooie kansen kwam het er eerder gewoon niet van. Een heel bewuste heroriëntering maakte dat ik voor het tweede deel van mijn loopbaan kon kiezen voor een plek in de klas, ondanks de onzekerheid die het loslaten van een zeer degelijke job met zich bracht.’*

Of misschien herken je je wel in dit profiel? Ben je graag op verschillende werkplekken actief? Heb je uitdaging nodig? Vind je het fijn om verschillende jobs of functies te combineren? Kies je bewust voor afwisseling en werkplezier, zowel binnen als buiten de schoolmuren? Doorgaans heb je naast je deeltijdse opdracht op school, andere, aanvullende engagementen. Deze keuze vraagt organisatorisch wel wat van jou als leerkracht. Het inpassen van alle taken in een lesweek ligt niet voor de hand. Ook op school vraag je flexibiliteit en creatief puzzelwerk. Het is bij heel wat personeelsdiensten nog geen evidentie om hierbij een werkbaar verhaal uit te schrijven. De bijzondere instroom in het onderwijs daagt lerarenopleidingen alvast uit om in te

zetten op een flexibel aanbod voor aspirant-leerkrachten. Daarop blijven inzetten lijkt nodig. Ook in het werkveld zal het faciliteren van zijinstromers of leerkrachten met meerdere jobs nodig zijn.

Diversiteit in drijfveren

Of je nu direct of op een later tijdstip in je loopbaan kiest om als leerkracht aan de slag te gaan, de centrale vraag blijft: wat drijft je? Wat leidt ertoe dat jij deze keuze (elk jaar opnieuw) maakt? Wat hoop je te kunnen doen of bereiken? Jouw drijfveren en die van je collega's lijken misschien heel uiteenlopend. Het verschil willen maken, anderen ondersteunen, studenten warm maken voor een bepaald vak, kleuters zo vroeg in hun leven begeleiden, leerlingen boeken laten ontdekken, inspiratie bieden, met anderen op weg gaan, structuur en duidelijkheid aanleveren, er zijn voor kwetsbare jongeren, creatief werken met volwassenen, anderstaligen betere kansen bieden, studenten voorbereiden op verdere studies, goede vakmensen afleveren, kennis willen delen ... Niet zelden hoor je deze bijzondere motieven. Die aan te vullen lijst toont hoe gevoelig waarden liggen in het onderwijs en hoe waardegevoelig jij als leerkracht misschien wel bent. Je wilt zinvol bezig zijn. Je wilt iets betekenen in het leven van jonge mensen. Je wilt een bijdrage leveren aan de maatschappij. Lesgeven wordt al eens een missie genoemd, een roeping. De meeste leerkrachten vinden hun job erg waardevol en het merendeel van hun opdrachten nuttig. Hoe meer je je **takenpakket** afstemt op wat volgens jou betekenisvol is, des te groter jouw overtuiging om te (blijven) kiezen voor het onderwijs.

“ *Filosoof Tineke Beeckman in 'Klasse' (2019): 'Iedere keer als je mensen motiveert, zelfvertrouwen geeft, talenten ontwikkelt, ben je een van de drijvende krachten in de samenleving. Dat moeten we meer benadrukken als we over het onderwijs spreken.'*

De taken die je uit te voeren hebt, ken je. De ruimte en de bijbehorende verantwoordelijkheid die je daarbij krijgt, zijn best groot. Het ontwikkelen van je lessen en het uitwerken van passend materiaal doe je uiteraard vanuit leerplandoelen en volgens de gemaakte afspraken binnen (vakgroepen van) het schoolteam. Maar in dit kader kan en mag je eigen accenten leggen. Hoe je leerlingen leergierig maakt of aan het werk zet, welke methodieken je daarvoor inzet, hoe je klasopstelling eruitziet, welke opdrachten je waardevol en effectief vindt ... hierover kun jij zelf beslissen. Je hebt als leerkracht dus heel wat **autonomie**. Je hoort in gesprekken met collega's al eens: 'In de klas ben ik mijn eigen baas.' In jouw klaslokaal ben je zelf aan zet. Elke lesdag opnieuw maak je keuzes die bij jou en je klasgroep passen. Als professional word je zo uitgenodigd om op school je expertise actief in te zetten.

Je kunt als leerkracht over veel zaken zelf beslissen, maar je kunt ook met vragen of twijfels terugvallen op een team. Onderwijs maak je niet alleen. Je werkt voor leerlingen, met collega's. Een goede relatie met directie en collega's kan jou van veel positieve drive voorzien. **Steun** ervaren vanuit je team geeft je 'vleugels'. Aspecten die voor jou een rol kunnen spelen, zijn het mogen rekenen op anderen als je het eens wat moeilijker hebt, het ervaren van begrip, het krijgen van erkenning, het horen van waardering, het meekrijgen van feedback en het professioneel kunnen en mogen samenwerken. Samen met je directie en collega's je schouders onder opdrachten zetten, laadt je op. De waarderende feedback van leerlingen, cursisten, ouders of andere externen kan sowieso tellen als energiebron tijdens je lesweek.

Wanneer je je goed voelt op school, of als jij je plekje gevonden hebt, wil je graag blijven. De vaste benoeming is dan ook een positief vooruitzicht waar velen al van genieten. **Werkzekerheid** biedt rust. In andere sectoren kan men deze veiligheid met moeite, of zelfs helemaal niet, aanbieden. Los van de werkinhoud is een job onder onzekere omstandigheden uitvoeren, stresserend. Niet weten of je tijdelijk contract verlengd wordt, werken in een onderneming in volle reorganisatie, meedraaien in een bedrijf dat opdrachten steeds vaker misloopt, jezelf helemaal geven in een organisatie die afhankelijk is van subsidiëring ... Het missen van stabiliteit in je job weegt onvermijdelijk door op je andere levensdomeinen. Ben je zelf een startende leerkracht? Of herinner je je eerste jaren voor de klas? Dankzij tijdelijke en wisselende opdrachten doe je heel wat ervaring op en je leert in verschillende schoolse contexten. Anderzijds vraagt dat wel wat van je. Voor heel wat nieuwe leerkrachten is het zelfs een reden om te zoeken naar een andere job. De vaste benoeming of het perspectief erop kan jou dus zeker motiveren om te (blijven) kiezen voor het onderwijs, als je er graag vertoeft.

Werkzekerheid, autonomie, takenpakket en sociale steun zijn vier belangrijke jobelementen die je motivatie kunnen verstevigen of omgekeerd, doen afzwakken. Zo kan, voor jou, de vaste benoeming als een keurslijf aanvoelen waardoor je geen stappen buiten je comfortabele werkveld durft te zetten. De autonomie die je hebt, kan je onzeker maken, zeker wanneer je op school weinig steun ervaart of niet kan sparren met collega's. Het willen werken aan waardevolle taken kan moeilijk liggen. Zeker wanneer jouw school, scholengroep of -gemeenschap andere klemtonen legt of prioriteiten stelt. Stel dat je behoort tot een team dat minder vlot samenwerkt en waarbinnen er spanningen zijn. Al deze zaken vergen veel energie en zullen dan ook beknibbelen op jouw goesting.

“ *Hanne: 'Met mijn zeer gedreven vakcollega talen verdeelde ik heel wat taken om onze planlast te verminderen. We gingen zelfs zover dat we samen lessen voorbe-*

reidden en toetsen uitwerkten. Na enkele schooljaren kostte dat me ineens veel energie. Het werkte niet meer voor me. Ik kon mijn eigenheid en autonomie onvoldoende uitrollen op deze werkwijze. Ik maak nu opnieuw bewuste keuzes die meer bij mij passen.'

Op welk moment kreeg jij 'goesting' om voor de klas te gaan staan? Vanuit welke drijfveren koos jij voor deze specifieke werkcontext? Waarin maak jij het verschil? De leeftijd 'waarop' jij en andere leerkrachten kozen voor het onderwijs, de motieven 'waarom' en het volume 'waarmee' zijn zeer uiteenlopend. Hoewel het onderwijs als werkgever binnen een sterk omlijnd kader werkt, ga je niet snel iemand vinden met een gelijklopend profiel. Je merkt op dat de vaak besproken 'vlakke' loopbaan in de praktijk al zeer geregeld verdiept of verbreed wordt. Je focussen op mogelijkheden en kansen op school, lijkt eveneens een voorwaarde om te blijven kiezen voor het onderwijs.

Ons verhaal

Dit boek is voor alle leerkrachten en andere onderwijsprofessionals die – ondanks de vele uitdagingen – (nog steeds) de goesting voelen en bewust (blijven) kiezen voor een job in een best specifieke werkcontext, het onderwijs. Met dit boek willen we de dagelijkse inspanningen van elke onderwijsprofessional – in het bijzonder die van jou – erkennen, je tonen hoeveel impact je nu al hebt, je inspireren hoe je deze positieve invloed nog kunt vergroten om zo je motivatie en werkplezier te behouden of meer nog, te versterken.

Bij de inhoud zie je dat we ons verhaal in drie grote delen uitgeschreven hebben. Elk deel bestaat op zijn beurt uit drie hoofdstukken. De kapstok van 'drie keer drie' biedt overzicht.

Zowel de titels als subtitels zijn heel nauwkeurig en bewust gekozen. Het zijn een voor een uitnodigende, actieve werkwoorden. Dit boek lezen is met andere woorden niet vrijblijvend. Het doornemen ervan zet je aan om actief aan de slag te gaan met één of meer van de volgende thema's.

In **deel 1 'Echt zijn'** benadrukken we het belang van authenticiteit. Je speelt als leerkracht het best geen rol. Jezelf tonen is makkelijker wanneer je zelfbewust voor de klas staat. **Reflecteren** is een vaardigheid die je helpt om meer inzicht te krijgen in wie je als leerkracht bent, wilt en nodig hebt. Net daarom word je al vanaf het eerste hoofdstuk uitgenodigd om te 'vertragen', je denken en handelen te onderzoeken, keuzes af te wegen en kleine acties te nemen.

Tijd nemen om even stil te staan bij je loopbaanvragen, -wensen en noden is essentieel om als onderwijsprofessional te kunnen blijven **ontwikkelen**. In het tweede hoofdstuk lees je meer over de levensfasen of seizoenen die je doorloopt. Elke fase heeft unieke troeven en tegelijk ook belemmeringen. Door die te kunnen benoemen, voor jezelf én je collega's, kun je in het onderwijs authentieke stappen (blijven) zetten. Neem je in je denk- en keuzeprocess ook je andere levensdomeinen mee in rekening, dan zal dat ongetwijfeld jouw **levenskwaliteit** versterken, waardoor je met meer energie en goesting je engagementen in en naast de school opneemt.

Deel 2 'Samen werken' gaat over mogelijkheden en kansen tot en vooral de meerwaarde van teamwork. Veel kan en mag, en tegelijk wordt deze hulpbron vaak niet ten volle aangeboord. In het eerste hoofdstuk lees je meer over **ontmoeten**, elkaar beter en anders leren kennen, connecteren en kalibreren met elkaar. De leraarskamer kan als hefboom dienen om samenwerking te initiëren of faciliteren. Deze ontmoetingsplek is meer dan een fysieke ruimte op school. Het is een plek waar je even op adem komt en je collega's treft op een ongedwongen manier. Door deze informele contacten leer je elkaars sterktes en noden kennen. In het tweede hoofdstuk ontdek je wat aanvullend samenwerken is en wat dat voor jou kan betekenen. Talenten **mogen** inzetten voor elkaar voedt het werkplezier en dus ook de goesting om soms lastige uitdagingen aan te gaan. In het derde hoofdstuk leer je bovendien meer over de manier waarop je wilt samenwerken. Ook hierin heb je meerdere keuzes, ook wanneer je denkt dat samenwerken niet (meer) werkt. Kunnen, mogen en **willen** samenwerken, het is en blijft een extra troef die je binnen onderwijs, in jouw schoolteam hebt.

In **deel 3 'Mee doen'** krijg je handvatten aangereikt om je schoolopdracht (en alle bijbehorende uitdagingen) actief aan te pakken. Het pedagogisch project van je school vraagt een engagement van elke collega. Hoe je dat opneemt en elkaar hierin meeneemt, lees je in het eerste hoofdstuk rond **verbinden**. Net omdat je job als leerkracht heel diverse competenties vraagt en het onderwijs permanent evolueert, is het essentieel dat je inzet op levenslang leren. Professionalisering zorgt ervoor dat je jouw blik en aanpak blijft **verruimen**. In het tweede hoofdstuk ontdek je misschien nieuwe leer- en groeimogelijkheden voor jezelf of je schoolteam. In het laatste hoofdstuk, **versterken**, kies je bewust hoe je verder wenst om te gaan met de gegeven moeilijkheden en beperkingen, binnen je klas, de school of het onderwijs. Als leerkracht of team denken in mogelijkheden en kansen helpt je om de vele uitdagingen daadkrachtig aan te pakken.

De mok als metafoor en anker

Het boek bevat zowel een lees- als een doegedeelte. We hebben ervoor gekozen om de oefeningen achteraan te bundelen, zodat je als lezer de flow behoudt. Het zijn een voor een denkopdrachten die je de mogelijkheid bieden om – tijdens of na het lezen – te ‘landen’ bij jezelf. Niets moet, veel kan. Je krijgt de kans om jezelf te (her)ontdekken en samenwerkingen of taken anders te benaderen.

Deze reflectietijd wordt in de tekst aangeduid met een genummerde ‘mok’. Het nummer verwijst naar de bijhorende denkoefening die je terugvindt in het deel '**Pauze-momenten**'.

Aangezien zorg voor jezelf én voor elkaar zo belangrijk zijn, vonden wij de koffiemok een treffende metafoor. Je kunt dit beeld ook ‘verankeren’. Je eigen mok in de leraarkamer herinnert je er dan aan om – tijdens de drukte van een schooldag – even tijd te nemen om tot jezelf te komen, op te laden en adem te nemen vooraleer verder te gaan.

Je kiest zelf om tijdens het lezen een pauze te nemen en stil te staan bij jezelf, of door te lezen en je nadien te verdiepen. Volg je eigen ritme om door dit boek te gaan. Wie nu al eens een pauze wil nemen, geven we alvast ruimte om dat te doen.

Impactmakers

In het boek laten we graag ook anderen – kort of eerder uitgebreid – aan het woord. Het zijn onze ambassadeurs, kritische denkers, inspiratoren, experts uit het werkveld ... Ze geven bovendien een stem en een gezicht aan ‘het’ onderwijs. De onderwijskrachten die eerder al zochten naar (vaak kleine) acties om hun impact te verhogen, zijn de impactmakers die we graag in de schijnwerpers zetten. Zij vertellen je meer over hun authentieke stappen. Zij maken – net zoals jij en je collega’s – wel degelijk een verschil, elke dag. Wil jij je impact vergroten, lees dan zeker verder. We hopen met dit boek jouw vraag-, team- en daadkracht te versterken en hiermee je ‘goesting’ te voeden.

Geniet, leer en groei.

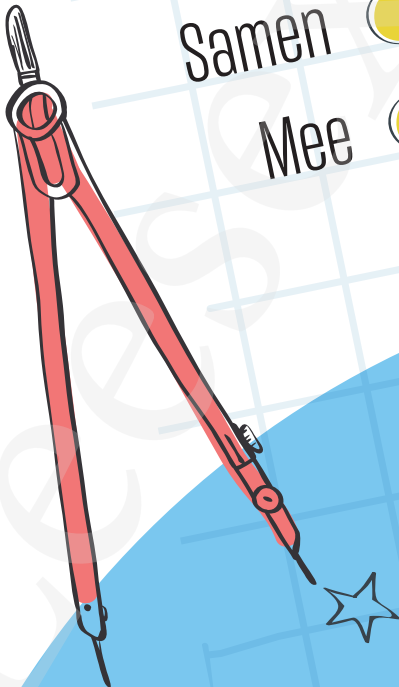
Liesbet en Annick

DEEL 1

ECHT ZIJN

Echt ● ————— ● doen
Samen ● ● zijn
Mee ● ● werken

INLEIDING DEEL 1 – ECHT ZIJN

Als leerkracht mag je **authentiek** de klas binnenstappen en **tonen wie je bent**. Je speelt als leerkracht geen rol, je beoefent een ROL. Dat doe je door te:

- Reflecteren;
- Ontwikkelen;
- Leven.

Reflecteren

Reflectie helpt je om je eigen functioneren, maar ook dat van anderen, beter te begrijpen. Het zorgt voor inzicht en mildheid. Het helpt je keuzes maken vanuit je voorkeuren en acties te nemen die bij je passen. Door over je eigen karakter na te denken en zo te bepalen wat jij als leerkracht graag wilt en nodig hebt, sta je stukken steviger in je schoenen.

Ontwikkelen

Echt zijn impliceert het doorlopen van een ontwikkelingsproces waarin je eigenheid als leerkracht zich langzaam ontvouwt en steeds meer 'vorm' krijgt. Net zoals de vier seizoenen kleuren levensfasen niet enkel je persoonlijke en professionele groei, maar ook je impact in de klas, binnen het team en op school.

Leven

Je leven speelt zich af op en naast de school, waarin je verschillende taken, engagementen en verwachtingen opneemt en probeert in te lossen. Je probeert je tijd en energie zo goed mogelijk te verdelen en jezelf optimaal te organiseren. Er zijn momenten waarop je evenwicht ervaart, maar er kunnen ook periodes zijn waarin je voelt dat je grip verliest. Keuzes maken en voldoende tijd kunnen uittrekken voor datgene wat dan voor jou belangrijk is, helpt om je balans te herstellen.

Het samenspel tussen reflecteren, ontwikkelen en leven bepaalt of jouw acties effect hebben of niet. Wil je je impact vergroten, neem dan af en toe wat tijd voor jezelf om na te gaan wat wel of niet (meer) voor je werkt.

1.1. REFLECTEREN

Was je keuze voor het onderwijs weloverwogen? Of ‘rolde’ je er eerder toevallig in? Schooljaar na schooljaar krijg je nieuwe klasgroepen en opdrachten. In september sta je paraat om erin te vliegen. Vanaf dan start de rollercoaster die een jaar op school vaak is. Het zal niet moeilijk zijn om toe te geven dat je in de drukte van het schooljaar (te) weinig ruimte uittrekt om na te denken over de keuzes die je als leerkracht maakt. Er wordt zelden stilgestaan bij persoonlijke voorkeuren in schoolteams wanneer je samenwerkt aan vooral praktische opdrachten.

Zelfreflectie van belang

Om je impact te vergroten, kun je geen ‘tien stappen naar meer rendement in de klas’ zetten. Wat misschien voor anderen werkt, gaat jou mogelijk niet (vlot) af. En vice versa. Reflectie is voor jou als leerkracht een belangrijke vaardigheid. Nadenken over je job helpt je om je eigen functioneren, maar ook dat van anderen, beter te begrijpen. Het biedt mildheid om als leerkracht jezelf te zijn en eigen kleine acties neer te zetten. Een nuance die je het best nog even vastpakt, is dat zelfreflectie niet hetzelfde is als jezelf evalueren. Je mag stilstaan bij jouw persoonlijke rol op school zonder er een oordeel over te vellen. Wanneer je een waardeoordeel velt, stopt de reflectie en mis je kansen.

Ruimte voor zelfreflectie

In lerarenopleidingen is er alvast een shift merkbaar. Daar ligt het accent steeds vaker op het begeleiden van studenten door oog te hebben voor hun ‘zijn’. Het afvinken van competenties maakt daar al meer ruimte voor het dialogeren over sterktes en ontwikkelpunten van aspirant-leerkrachten. Persoonlijke voorkeuren toetsen aan bestaande kaders en visies op goed onderwijs, biedt groeimogelijkheden. Sleutelen aan zelfreflectie als attitude gebeurt het best al tijdens de opleiding.

Maar eenmaal op de werkvloer, wanneer je met je twee voeten in de onderwijspraktijk staat, sta jij dan nog vaak stil bij je aanpak? Wordt jou wel eens gevraagd wat, waarom en hoe jij iets doet? Wordt jou de nood aan zelfreflectie getoond? Durf jij jezelf al eens in vraag te stellen? In de (misschien zeldzame) functioneringsgesprekken bespreek je samen met je directeur heel wat praktische jobelementen. Je gedrag